מדוע הראה ד' למשה את ארץ ישראל?

הקדמה

פרשת "וזאת הברכה" עוסקת בשני ענינים עיקריים:
החלק הראשון (פרק ל"ג) עוסק בברכה שברך משה את בני ישראל.
החלק השני (פרק ל"ד) עוסק בראיית משה את הארץ, במותו ובקבורתו.

המאמרים הקודמים עסקו בחלק הראשון. מאמר זה יעסוק בחלק השני, ולפי אחד ההסברים הוא יקשר בין שני החלקים.

כך נאמר בפרשתנו:
א. "ויעל משה מערבֹת מואב אל הר נבו, ראש הפסגה אשר על פני יריחו, וַיַראֵהו ד' את כל הארץ, את הגלעד עד דן.
ב. ואת כל נפתלי, ואת ארץ אפרים ומנשה, ואת כל ארץ יהודה, עד הים האחרון.
ג. ואת הנגב, ואת הככר, בקעת יריחו עיר התמרים, עד צֹער.
ד. ויאמר ד' אליו: זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר: לזרעך אתננה, הראיתיך בעיניך, ושמה לא תעבֹר".

יש לשאול שתי שאלות כלליות על פסוקים אלו:
1. לשם מה הראה ד' את הארץ למשה?
2. אחרי שנאמר: "ויראהו ד' את כל הארץ", מדוע פירטה התורה מספר מקומות?

חלק א: מדוע הראה ד' למשה את כל הארץ?

על השאלה לשם מה הראה ד' את הארץ למשה נאמרו מספר תשובות.
יש לציין שראיית משה את הארץ מופיעה לא רק בפרשתנו, אלא בשלושה מקומות נוספים: בפרשת פינחס, בפרשת ואתחנן ובפרשת האזינו.
1. בפרשת פינחס (במדבר פרק כ"ז) נאמר:
יב. "ויאמר ד' אל משה: עלה אל הר העברים הזה, וראה את הארץ אשר נתתי לבני ישראל.
יג. וראיתה אֹתה, ונאספת אל עמיך גם אתה, כאשר נאסף אהרן אחיך"[1].

[1] עיין בחזקוני שם בפסוק י"ב שכתב: "עלה אל הר העברים - חסר כאן מה שהתפלל משה לעבור בארץ, ופירשו במקום אחר, כדכתיב: 'ואתחנן אל ד'" וגו'".

2. בפרשת ואתחנן (דברים פ״ג) נאמר:

כג. ״ואתחנן אל ד׳ בעת ההִוא לאמֹר:

כד. ד׳ אלקים, אתה החִלות להראות את עבדך את גדלך ואת ידך החזקה, אשר מי א-ל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיך וכגבורֹתך.

כה. אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן, ההר הטוב הזה והלבנֹן.

כו. ויתעבר ד׳ בי למענכם ולא שמע אלַי, ויאמר ד׳ אלַי: רב לך, אל תוסף דבר אלַי עוד בדבר הזה.

כז. עלֵה ראש הפסגה, ושא עיניך ימה וצפֹנה ותימנה ומזרחה, וראה בעיניך, כי לא תעבֹר את הירדן הזה.

כח. וצו את יהושע וחזקהו ואמצהו, כי הוא יעבר לפני העם הזה, והוא ינחיל אותם את הארץ אשר תראה״.

3. בפרשת האזינו (דברים פרק ל״ב) נאמר:

מח. ״וידבר ד׳ אל משה בעצם היום הזה לאמר:

מט. עלה אל הר העברים הזה הר נבו, אשר בארץ מואב, אשר על פני ירחו, וראה את ארץ כנען אשר אני נֹתן לבני ישראל לאחֻזה.

נ. ומֻת בהר אשר אתה עֹלה שמה, והאסף אל עמיך, כאשר מת אהרן אחיך בהֹר ההר, ויאסף אל עמיו.

נא. על אשר מעלתם בי בתוך בני ישראל במי מריבת קדש מדבר צִן, על אשר לא קדשתם אותי בתוך בני ישראל.

נב. כי מנגד תראה את הארץ ושמה לא תבוא, אל הארץ אשר אני נֹתן לבני ישראל״.

א. הסבר רש״י בפרשת ואתחנן

התשובה הפשוטה היא שמשה חיבב מאד את הארץ ורצה להיכנס אליה ולראותה, אבל ד׳ גזר עליו שהוא לא יכנס אליה. וכיון שד׳ רצה לשמח את משה בראייתה, לכן הוא הראה לו אותה.

כך כתב רש״י בפרשת ואתחנן (ג, כז): ״וראה בעיניך - בקשת ממני: ׳ואראה את הארץ הטובה׳ (שם, כה), אני מראה לך את כולה, שנאמר: ׳ויראהו ד׳ את כל הארץ׳ (דברים לד, א)״.

ב. הסבר הרמב״ן

הסבר אחר כתב הרמב״ן בפרשתנו (לד, א): ״וטעם המראה הזאת אשר הראהו, בעבור שהיתה הארץ מלאה כל טוב, צבי לכל הארצות, ומאשר היה גלוי

לפניו רוב האהבה שהיה משה רבנו אוהב את ישראל, שְׂמָחוֹ ברבות הטובה בראות עיניו״.

הרמב״ן לא כתב שד׳ הראה למשה את הארץ מפני שמשה חיבב את הארץ, אלא: ״מאשר היה גלוי לפניו **רוב האהבה שהיה משה רבנו אוהב את ישראל**, שמחו ברבות הטובה בראות עיניו״.

כלומר: כיון שמשה רבנו אהב את **עם ישראל**, רצה ד׳ להראות לו את הארץ הטובה, כדי לשמח את משה בטוב שעם ישראל יזכה לו.

נראה שהרמב״ן ודאי יסכים לפירוש רש״י בפרשת ואתחנן, אלא שהוא הוסיף פירוש נוסף.

ג. הסבר רש״י בפרשתנו

הסבר נוסף כתב רש״י בפרשתנו (לד, ד): ״לאמר לזרעך אתננה הראיתיך - כדי שתלך ותאמר לאברהם ליצחק וליעקב: שבועה שנשבע לכם הקדוש ברוך הוא - קיימה, וזהו ׳לאמר׳, לכך הראיתיה לך, אבל גזרה היא מלפני ש׳שמה לא תעבור׳, שאלולי כך הייתי מקיימך עד שתראה אותם נטועים וקבועים בה ותלך ותגיד להם״.

יש לשאול: מדוע פירש רש״י אצלנו כפי שפירש, ולא כפי שפירש בפרשת ואתחנן?

רש״י עצמו ענה על שאלה זו בתחילת ״דיבור המתחיל״: כיון שכתוב ״ויאמר ד׳ אליו: זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב **לאמר**: לזרעך אתננה, הראיתיך בעיניך, ושמה לא תעבֹר״, הסביר רש״י שמשה צריך לומר את הדברים הללו שהוא ראה.

ד. הסבר הריב״א וה״משך חכמה״

הסבר אחר כתב הריב״א על התורה בפרשת ואתחנן (ג, כז): ״ושא עיניך ימה וצפונה וגו׳ - תימה: מאי רבותא היא זו? ויש לומר כדי שלא יהא נראה שמשה יהא מן המנאצים, דכתיב: ׳וכל מנאצי לא יראוהו׳ (במדבר יד, כג). לכך אמר לו המקום: ׳ושא עיניך׳״.

כן כתב גם ה״משך חכמה״ בפרשתנו (לד, א): ״מה שהראה ד׳ יתברך למשה הארץ, היה לפי שאמר: ׳וכל מנאצי לא יראוהו׳ (במדבר יד, כג), רצה שלא יאמרו הבריות שמשה בכלל מנאציו חלילה, לכן הראהו הארץ״.

ה. הסבר הספורנו

הסבר מיוחד כתב הספורנו במספר מקומות:

על הפסוק בפרשת ואתחנן (ג, כה) "אעברה נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר הירדן, ההר הטוב הזה, והלבנון", כתב הספורנו: "ואראה את הארץ הטובה - **אתן עיני בה לטובה בברכתי, שתהיה טובה לישראל לעולם**".

על הפסוק בפרשת האזינו (לב, מט) "עלה אל הר העברים הזה, הר נבו, אשר בארץ מואב אשר על פני ירחו, וראה את ארץ כנען אשר אני נֹתֵן לבני ישראל לאחֻזה", כתב הספורנו: "וראה את הארץ - **לתת שם ברכתך**".

על הפסוק בתחילת פרשתנו (לג, א) "וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלקים את בני ישראל לפני מותו", כתב הספורנו: "וזאת הברכה אשר ברך משה - כשהראהו הא-ל יתברך את כל הארץ לפני מותו, **כדי שיברך את הארץ ואת ישראל בה**, כמו שהיתה כוונתו באמרו: 'אעברה נא ואראה' (לעיל ג, כה). וכן כוונת הא-ל יתברך כאשר אמר לו: 'וראה את הארץ' (במדבר כז, יב) זאת היא הברכה שבירך".

על הפסוק בפרשתנו (לד, ד) "ויאמר ד' אליו: זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר לזרעך אתננה, הראיתיך בעיניך, ושמה לא תעבר", כתב הספורנו: "הראיתיך בעיניך - **למען תברכנה**"[2].

לפי הספורנו ד' הראה למשה רבנו את הארץ כדי שעל ידי ראייתו את הארץ הוא יברך אותה.

ו. הסבר "צרור המור" והאלשיך הקדוש

הסבר דומה כתב בספר "צרור המור": "ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו... ויראהו ד' את כל הארץ - בענין שיתן עינו לטובה עליה, **ותהיה נוחה להיכבש לבניו**".

כעין זה כתב גם האלשיך הקדוש. בתחילת דבריו הוא כתב בדומה לדברי רש"י בפרשת ואתחנן: "אמנם הנה רצה הקדוש ברוך הוא להפיס דעת משה, בענין הארץ הקדושה אשר נמנע מלבוא שמה", אבל הוסיף האלשיך הקדוש: "ולזכות את ישראל **שתהיה נוחה להיכבש לפניהם**".

את אותו יסוד שכתבו "צרור המור" והאלשיך הקדוש בפרשתנו, הם כתבו גם במקומות נוספים, ושם הם דייקו את הסברם מהפסוקים:

---

[2] עיין עוד בספורנו שכתב בפרשת ואתחנן (ג, כה-כו): "אעברה נא - להכרית כל יושבי כנען, כדי שלא יגלו ישראל ממנה. ויתעבר ד' בי למענכם - מפני שהייתי מתאוה לקיים אתכם בה שלא תגלו ממנה לעולם, והוא כבר נשא ידו לזרותם".
בהמשך להסבר זה כתב הספורנו בפסוקנו: "ושמה לא תעבור - כדי שלא תגיענה ברכתך באופן שלא תחרב בסוף, כמו שכבר נגזר עליהם לכשתתמלא סאתם". ועיין בביאורי הרב קופרמן לספורנו כאן.

1. הסבר "צרור המור" לפסוקים בפרשת האזינו

על הפסוקים בפרשת האזינו כתב "צרור המור": "ואמר: 'אשר על פני ירחו' להורות שבזכותו יבואו ישראל לארץ וינצחו המלחמות, אחר שהוא על פני ירחו, נגד ארץ ישראל. וזהו: 'וראה את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל' בענין שבראייתו תהיה נוחה להיכבש לבניו. כי טוב עין הוא יברך הארץ".

2. הסבר האלשיך הקדוש לפסוקים בפרשת ואתחנן

על הפסוקים בפרשת ואתחנן כתב האלשיך הקדוש: "וביאור מאמרו יתברך באומרו 'וצו את יהושע' וכו', הוא אמור, הלא יגעת ברוב תפילות לבוא אל ארץ ישראל, והנה אמרתי כי על הנוגע אליך 'רב לך', ואם דעתך כדי שבזכותך יזכו כל ישראל לנחל את הארץ, הַעֲלֵה על דעתך כי אתה עתה מנחילנה משני צדדים:

אחד, כי אתה תצוה את יהושע ותחזקהו ותאמצהו מאצילות רוחך טובה, שעל ידי זה הוא יעבור והוא ינחיל, כמו שאמרו ז"ל (ילקוט יהושע רמז ז) שבזכות עבור יהושע מנחיל... נמצא כאילו אתה המנחיל, כי מידך היה לו הכח ההוא.

עוד שנית, **כי ראייתך אשר תביט בארץ תקנה הכנה בה להיותה נוחה ליכבש לפניהם**, על דרך מה שאמרו בהלוך אברהם בה (בבא בתרא ק ע"א). וזהו 'והוא ינחיל אותם את הארץ אשר תראה', שהוא על ידי 'אשר תראה'. ובזה אומרו 'אשר תראה' אינו מיותר".

האלשיך הקדוש כאן כתב שיסוד דבריו מופיע בגמרא במסכת בבא בתרא ביחס לאברהם אבינו, והוא הוסיף שכן היה גם בראייתו של משה את הארץ.

יש לציין שמלבד הגמרא במסכת בבא בתרא ביחס לאברהם אבינו, נאמר כן גם בגמרא במסכת חולין, ביחס ליעקב אבינו, וראוי להתבונן בשתי הגמרות.

3. הסבר הגמרא במסכת בבא בתרא ביחס לאברהם אבינו

במסכת בבא בתרא (ק ע"א) נאמר:

"תניא: הלך בה לארכה ולרחבה - קנה מקום הילוכו, דברי ר' אליעזר.

וחכמים אומרים: אין הילוך מועיל כלום, עד שיחזיק.

אמר ר' אלעזר: מאי טעמא דר' אליעזר? דכתיב: 'קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה, כי לך אתננה' (בראשית יג, יז).

ורבנן? התם משום חביבותא דאברהם הוא דקאמר ליה הכי, כדי שיהא נוח לכבוש לפני בניו".

פירש הרשב"ם שם: "כדי שיהא נוח כו' - דהוו להו כיורשין ולא כגזלנין, ולא יהיה רשות לשטן לקטרג, ולא פתחון פה [לבעל] מדת הדין".

הוסיף הריטב"א שם: "ורבנן משום חביבותא דאברהם - פירוש להודיעו המתנה שנותן לו. ובמדרש אמרו שתהא נוחה לכבוש לבניו, כלומר: שלא יפסידוה זרעו בעוונותיהם, ושלא יוכל שטן לקטרג.

אי נמי שיבואו בטענה ובעדי אבות על שבעה עממין, ושלא יהא נראה כגזל, אבל אברהם עליו השלום לא קנאה בהילוך, אלא בדיבור, דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט, ועוד דהא כתיב: 'ויט שם אהלה' (עיין בראשית יב, ח; כו, כה), והחזיק בה בישיבה, וקיימא לן: 'מכר לו עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולם' (קדושין כז ע"א)".[3]

4. הסבר הגמרא במסכת חולין ביחס ליעקב אבינו

הגמרא במסכת חולין (צא ע"ב) אמרה: "הארץ אשר אתה שוכב עליה וגו' - מאי רבותיה? אמר רבי יצחק: מלמד שקפלה הקדוש ברוך הוא לכל ארץ ישראל והניחה תחת יעקב אבינו, שתהא נוחה ליכבש לבניו".

פירש רש"י שם: "מאי רבותיה - ארבע אמות משכבו הבטיחו לתת לבניו.

שתהא נוחה ליכבש לבניו - כארבע אמות".[4]

---

[3] א. הוסיף ה"תורת חיים" שם: "משום חביבותא דאברהם הוא דאמר ליה הכי. ונראה דלהכי כשהבטיח הקדוש ברוך הוא לאברהם ליתן לו את הארץ בראשונה אמר לו: 'לזרעך אתן את הארץ' (בראשית יב, ז) וכן בשנייה (יג, טו-יח), ובשלישית נאמר לו: 'לזרעך נתתי את הארץ' (טו, יח), לשון עבר, לפי שכבר נתנה לו וקנאה במה שכבר הלך בה לארכה ולרחבה, ורש"י ז"ל פירש שם דאמירתו של הקדוש ברוך הוא כאילו היה עשויה".

ב. עיין בפירוש "חומת אנך" לחיד"א בירמיהו פרק נא: "ואמרת: ככה תשקע בבל וכו'. כי כל הדבר שהנביא יעשה סימן מתקיים ודאי, כמו שכתב הרמב"ן ז"ל (בראשית יב, ו). ועיין מה שכתב הרב 'דברי אמת' דהיינו מה שאמרו במסכת בבא בתרא (ק ע"א) דלרבנן אמר לו ד': 'קום התהלך בארץ', כדי שיהא נוח לכבוש לבניו, ופירש רשב"ם: 'שלא יהא רשות לשטן לקטרג ולא פתחון פה למדת הדין' עיין שם, והיינו כדברי הרמב"ן ז"ל, והכי נמי על ידי סימן זה לא יהיה קטרוג שחטא ישראל תעכב מפלת בבל".

[4] עיין ב"תורת חיים" שם שכתב: "שתהא נוחה ליכבש לבניו - פירש רש"י ז"ל 'כארבע אמות'. ועוד יש לפרש כי ההיא דאיתא בפרק 'המוכר פירות' (בבא בתרא ק ע"א) דילף ר' אליעזר דהילוך קונה מדכתיב 'קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה'. וקאמר הש"ס: 'ורבנן? התם משום חביבותא דאברהם הוא דקאמר ליה הכי, כדי שיהא נוח לכבוש לבניו'. ופירש רשב"ם ז"ל: 'דהוו להו כיורשין ולא כגזלנין ולא יהיה רשות לשטן לקטרג ולא פתחון פה למדת הדין'. והכא נמי יש לפרש הכי דקנאה יעקב כששכב עליה, דקיימא לן: 'הקונה בית או שדה מחבירו והציע בהן מצעות ושכב עליהן קנה', כמו שכתב ב'בית יוסף' סימן קצ"ב, ולכך קפלה כל ארץ ישראל תחתיו, כדי שיקנה בשכיבתו את כולה, שלא יהא מקום לקטרג ולומר שלא קנה בשכיבתו אלא מקצת, וכגון ארץ הכנעני לחוד, ולא כל ארץ שבעה עובדי כוכבים ומזלות. והיינו דנקט הכא לישנא דנקט התם: 'שתהא נוח ליכבש לבניו'".

חלק ב:
מדוע פירטה התורה מספר מקומות בארץ ישראל?

א. הסברי רש"י

רש"י כתב שהמקומות הללו רומזים למאורעות שקרו בהם, ולאנשים החשובים שיצאו משבטים אלו.

א. "את כל הארץ - הראהו את כל ארץ ישראל בשלותה, והמציקין העתידים להיות מציקין לה.

עד דן - הראהו **בני דן** עובדים עבודה זרה, שנאמר: 'ויקימו להם בני דן את הפסל' (שופטים יח, ל), והראהו **שמשון** שעתיד לצאת ממנו למושיע.

ב. ואת כל נפתלי - הראהו ארצו בשלותה וחורבנה, והראהו **דבורה וברק מקדש נפתלי**, נלחמים עם סיסרא וחיילותיו.

ואת ארץ אפרים ומנשה - הראהו ארצם בשלותה ובחורבנה, והראהו **יהושע** נלחם עם מלכי כנען, **שבא מאפרים**, **וגדעון, שבא ממנשה**, נלחם עם מדין ועמלק.

ואת כל ארץ יהודה - בשלותה ובחורבנה, והראהו **מלכות בית דוד ונצחונם**.

עד הים האחרון - ארץ המערב בשלותה ובחורבנה.

דבר אחר: אל תקרי: 'הים האחרון', אלא: 'היום האחרון', הראהו הקדוש ברוך הוא כל המאורעות שעתידין לארע לישראל עד שיחיו המתים.

ג. ואת הנגב - ארץ הדרום.

דבר אחר: **מערת המכפלה**, שנאמר: 'ויעלו בנגב ויבא עד חברון' (במדבר יג, כב).

ואת הככר - הראהו **שלמה** יוצק כלי בית המקדש, שנאמר: 'בככר הירדן יצקם המלך, במעבה האדמה' (מל"א ז, מו)".

לפי רש"י המקומות הללו רומזים למאורעות שקרו בהם, ולאנשים החשובים שיצאו משבטים אלו. ועדיין יש לשאול: מדוע הראה ד' למשה דווקא מאורעות אלה?

ב. הסבר "צרור המור"

תוספת הסבר כתב בספר צרור המור": "והזכיר 'את הגלעד עד דן, ואת כל נפתלי' לרמוז שאף על פי שהראהו את כל הארץ בכללה, ושם עינו עליה לטובה, הראהו גם כן מקומות מיוחדים, שהיה צריך שיתפלל עליהם, לפי הדברים העתידים להיות שם. כמו ארץ דן על ענין העגלים, ונפתלי מענין סיסרא והמונו. וכן כל הדברים העתידים, עד היום האחרון כמאמרם ז"ל.

וחזר ואמר: 'ואת הנגב ואת הככר בקעת ירחו עיר התמרים', אף על פי שאמר למעלה, שעלה 'ראש הפסגה אשר על פני ירחו', ואחר שהיה על פני ירחו בהכרח

הוא שיראנה מיד, אחר שהיא סמוכה שם. ואם כן למה חזר לומר: 'בקעת ירחו עיר התמרים'? אבל הענין היה כמו שכתבתי, שהראהו גם כן בפרט מקומות מיוחדים הצריכים תפילה ובקשה.

ולפי שיריחו היתה ראשונה לבקש, ונלקחה על ידי נס, כמוזכר ביהושע, והיה צריך סיוע גדול ועזר תפילת משה, לכן הוצרך לומר שאף על פי שראה אותה בראשונה, כשעלה, הוצרך לחזור לראותה פעם אחרת, להתפלל עליה, בענין שתהיה נוחה להיכבש, לפי שהיתה חזקה, והיתה מנעולה של ארץ ישראל. ולכן אמר: 'זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר לזרעך אתננה'. ואמרו ז"ל: לאמר - לאחרים, שתאמר לאבות: הארץ שנשבעתי להם לזרעך אתננה הראיתיך בעיניך, שתאמר להם שקיימתי השבועה ונתתיה להם. כי אחר שראית אותה בעיניך, ונתת עיניך בה לטובה, והתפללת עליה, הרי הם מוחזקים בה בזכותך, אף על פי שלא תעבור שמה".

יש לציין שיסוד דבריו של "צרור המור", שד' הראה למשה מקומות מיוחדים כדי שהוא יתפלל על בני ישראל שיצליחו בהם, כתוב בדברי רש"י ביחס לאברהם אבינו.

בפרשת לך לך (בראשית פרק י"ב) נאמר:

ו. "ויעבר אברם בארץ עד מקום שכם עד אלון מורה, והכנעני אז בארץ.

ז. וירא ד' אל אברם ויאמר: לזרעך אתן את הארץ הזאת, ויבן שם מזבח לד' הנראה אליו.

ח. ויעתק משם ההרה, מקדם לבית אל ויט אהלה, בית אל מים והעי מקדם, ויבן שם מזבח לד', ויקרא בשם ד'".

כתב על כך רש"י: (ו) "עד מקום שכם - להתפלל על בני יעקב כשיבאו להלחם בשכם".

(ח) "ויבן שם מזבח - נתנבא שעתידין בניו להכשל שם על עון עכן, והתפלל שם עליהם".

ג. הסבר ה"משך חכמה"

הסבר אחר כתב ה"משך חכמה": "מדוע כתבה התורה: 'דן ונפתלי וארץ יהודה', יותר היה לכתוב כי הראה לו 'הארץ לגבולותיה'!

אך יתכן, כי הארץ נתחלקה בגורל בשילה לפני כל ישראל (יהושע יח, א), **והיה כתוב ממשה ספר כולל כל הארץ לגבולותיה, כפי מה שהראהו ד'**: זה המחוז ארץ יהודה, וזה ארץ נפתלי, וזה ארץ אפרים ומנשה, וזה דן, וזה מדתו כך וזה כך, כך הראה אותו ד' יתברך. ולאחרי זה, כשהפילו השבטים הגורלות, ונפל בגורל כאשר

היה כתוב בספר משה, כפי מה שהראהו ד׳ יתברך, ראו הכל כי ד׳ הראה למשה איך שיתחלק הארץ בגורל לכל שבט ושבט.

ועל פי זה יתכן לפרש הכתוב ביהושע (כד, כו): ׳ויכתוב יהושע את הדברים האלה בספר תורת אלקים׳, כי רק אחרי שהפיל יהושע הגורל ראו הכל אמיתת הפסוקים האלה איך שהראהו ד׳ יתברך הכל למשה. והוא לא היה בגזירת דור המדבר, ומת בעבור טעמים עמוקים וכמוסים בסוד אלוק. ועיין מכות יא, א״.

לפי ה״משך חכמה״ ד׳ הראה למשה את כל גבולות השבטים, ומשה כתב אותם בספר!

סיכום וסיום

רש״י הראשון בתורה לימד אותנו שהתורה פותחת בחשיבותה ובשייכותה של ארץ ישראל לעם ישראל. בפרק האחרון של התורה, היא מלמדת אותנו שאף על פי שמשה רבנו לא זכה להיכנס לארץ ישראל, ד׳ הראה לו אותה.

א. לראיה זו היו תכליות רבות:

1. לשמח את משה רבנו בראיית הארץ שהוא כל כך אהב (רש״י).

2. לשמח את משה רבנו, שכל כך אהב את עם ישראל, בראיית הטוב שעם ישראל יזכה לקבל (רמב״ן).

3. שמשה רבנו יודיע לאבות שבניהם עומדים להיכנס לארץ (רש״י).

4. שלא יאמרו על משה רבנו שח״ו הוא לא אהב את הארץ (ריב״א ו״משך חכמה״).

5. שעל ידי ראייה זו של משה רבנו הארץ תהיה מבורכת (ספורנו).

6. שעל ידי ראייה זו של משה רבנו יהיה קל לבני ישראל לכבוש את הארץ (״צרור המור״ ואלשיך הקדוש).

ב. נוסף על כך הראה ד׳ למשה רבנו מקומות מיוחדים בארץ ישראל, שרומזים למאורעות שעתידים לקרות באותם מקומות, כדי שמשה רבנו יתפלל על בני ישראל שיצליחו באותם מקומות (רש״י ו״צרור המור״).

כמו כן הראה ד׳ למשה רבנו את גבולות השבטים, ומשה כתב אותם בספר (״משך חכמה״).

אשרינו שאנו זוכים לחיות בארץ ישראל, ויהי רצון שנזכה בקרוב לכיבוש כל ארץ ישראל ולגאולה השלמה ולבנין בית המקדש.